

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора Губаревої Ірини Олегівни на дисертаційну роботу Литовченко Євгенія Павловича на тему: «Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність обраної теми дослідження.

Будівельний сектор є одним із базових секторів економіки кожної країни світу. Участь будівництва у багатьох соціально-економічних процесах та його взаємозв'язок з усіма секторами економіки дозволяють вважати його вагомою складовою економічного зростання країни.

В умовах війни будівельна галузь України стикнулася з рядом викликів: дефіцит кваліфікованих кадрів, порушення логістики, бюрократичні складнощі з отриманням дозволів та доступом до природних ресурсів, висока інфляція, дефіцит будівельних матеріалів, руйнування підприємств та інфраструктури, залежність від імпортованих матеріалів, втрата висококваліфікованих кадрів тощо. Як і економіка України загалом, будівельний сектор адаптується до нових викликів і реалій, потребує визначення стратегічних пріоритетів розвитку і механізмів його стимулювання.

Дисертаційне дослідження Литовченко Є.П. органічно вписується у стратегічні пріоритети державної політики України у сфері сталого розвитку та євроінтеграційного курсу, узгоджується з положеннями Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Довгострокової стратегії низьковуглицевого розвитку України до 2050 року, Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

Зазначене дозволяє визначити, що тематика дисертаційної роботи Литовченко Є.П., що спрямована на подальший розвиток теоретико-методичного забезпечення та розробку практичних рекомендацій формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю, є актуальною.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями.

Дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідних тем Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, зокрема: «Організаційно-методичне забезпечення впровадження інновацій у будівництво в умовах повоєнного відновлення» (№ держреєстрації 0125U003305); «Формування ефективної комунікаційної політики підприємств будівельної галузі в умовах воєнних ризиків та обмежень» (№

держреєстрації 0125U003856); «Формування інструментарію територіального маркетингу для розвитку креативних індустрій» (№ держреєстрації 0123U101162); «Механізм формування стратегії фінансового розвитку в системі управління підприємством» (№ держреєстрації 0123U100802); «Розробка системи моніторингу економічної поведінки підприємства» (№ держреєстрації 0123U103133); «Моделі аналізу та оцінювання резистентної поведінки металотрейдерської компанії» (№ держреєстрації 0125U003627).

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що тема дисертаційної роботи є своєчасною та актуальною як для розвитку економічної науки, так і для практики державного управління будівельною галуззю України в умовах євроінтеграційних процесів та повоєнного відновлення.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Зміст дисертаційної роботи, анотації, висновків та опублікованих праць свідчать про високий рівень самостійності та ґрунтовності наукових досліджень автора, що привели до отримання вагомих результатів, які характеризуються науковою новизною та практичною значущістю. Основні наукові положення сформульовані Литовченко Є.П. особисто, чітко узгоджуються з метою та завданнями дослідження і повністю відображають зміст дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження характеризується належним рівнем теоретичних узагальнень і базується на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких: аналіз і синтез – для розкладання складних явищ на складові частини, їх вивчення та подальшого об'єднання для формування цілісної картини досліджуваної проблеми; індукція і дедукція – для переходу від окремих фактів до загальних висновків (індукція) та від загальних положень до конкретних висновків (дедукція); системний підхід – забезпечив розгляд будівельної галузі як складної системи, що складається з взаємопов'язаних елементів, та врахування їх взаємодії при формуванні організаційно-економічного механізму управління; порівняльний аналіз – для порівняння досвіду різних країн у сфері державного управління будівельною галуззю з метою виявлення найкращих практик та можливостей їх адаптації до українських умов; бібліометричний та трендовий аналіз – для дослідження змістовно-контекстуальних та еволюційно-просторових закономірностей у забезпеченні сталого розвитку будівельного сектору; таксономічний аналіз – для інтегрального оцінювання рівня розвитку будівельного сектору країни на основі комплексу показників, що характеризують його економічний, соціальний та екологічний аспекти; кластерний аналіз – для виокремлення груп країн світу за рівнем розвитку будівельного сектору та групування наукових досліджень з досліджуваної тематики.

Теоретична база дослідження ґрунтується на сучасних положеннях економічної теорії та теорії державного управління, інноваційного менеджменту та управління змінами, а також на результатах досліджень провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Значна кількість опрацьованої автором літератури свідчить про глибокий аналіз фактичного матеріалу, що дозволило досягти поставлених наукових цілей та завдань.

Результати дисертаційної роботи є логічно послідовними, статистично обґрунтованими та підтверджують наукову гіпотезу. Вони можуть бути використані для удосконалення методичного інструментарію державного управління будівельною галуззю, формування стратегій розвитку та підвищення ефективності впровадження сучасних технологій у бізнес-практику.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз наукових результатів, гіпотез та висновків, отриманих автором у дисертаційній роботі, дають підстави стверджувати, що дисертація є оригінальним, комплексним і завершеним дослідженням організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю України. Основні наукові положення та результати отримані дисертантом самостійно і відзначаються науковою новизною.

У роботі удосконалено дорожню карту інституційної трансформації та впровадження концепції сталого будівництва. Запропонована трирівнева модель базується на принципі «Build Back Better» і передбачає чітку етапність переходу держави від ролі класичного «регулятора» до «партнера-стимулятора» через локалізацію міжнародних стандартів (NZEB/ZEB, BREEM, LEED) та запуск цифрової екосистеми управління відбудовою DREAM, що створює цілісну операційну систему для залучення міжнародних інвестицій та відновлення інфраструктури.

Удосконалено методичний підхід до сценарного прогнозного моделювання впливу модернізованого механізму управління на інтегральний рівень розвитку будівельної галузі (ІРБГ), що дозволило кількісно виміряти та довести наявність синергійного ефекту від паралельного впровадження виробничо-технологічних чинників (зниження енергоємності) та зростання капітальних інвестицій.

Запропоновано науково-методичний підхід до аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галузі, який передбачає інтегроване оцінювання сили впливу та ймовірності трансформації макроекономічних, інституційних, технологічних, соціальних й екологічних чинників, що забезпечує своєчасне виявлення тенденцій і загроз розвитку галузі та підвищує обґрунтованість управлінських рішень щодо вдосконалення механізмів її державного регулювання.

Сформовано організаційно-економічний механізм стимулювання інноваційно-інвестиційної активності, який вирізняється застосуванням багатокритеріальної матриці пріоритизації інструментів впливу. Оцінювання важелів (BIM-технологій, податкові стимули, е-урядування, «зелені» облігації) за критеріями швидкості ефекту, вартості та інституційної складності, що дозволило обґрунтувати оптимальну послідовність впровадження реформ в умовах післявоєнного відновлення.

Дістав подальшого розвитку понятійний апарат державного управління будівельною галуззю шляхом розширення та уточнення категорії «організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю». Дане поняття визначено як комплексну, інтегровану систему взаємопов'язаних організаційних структур, економічних інструментів і важелів впливу, що реалізується у партнерстві з інститутами громадянського суспільства та спрямована на утворення сприятливих умов для сталого розвитку галуззі з обов'язковим урахуванням екологічних імперативів та потреб повоєнної відбудови.

Розроблено методичний підхід до оцінки розвитку будівельного сектору та запропоновано систему індикаторів, що структурована за чотирма компонентами (продуктивність, конкурентоспроможність, інноваційність та капіталізація), що дозволило визначити рівень і диспропорції розвитку будівельного сектору в Україні та країнах світу.

Розвинуто підходи до ідентифікації змістовних детермінант сталого розвитку на основі інструментарію просторово-еволюційного та бібліометричного аналізу (VOSviewer), що дозволило формалізувати та візуалізувати превалюючі глобальні кластери досліджень, визначити перспективні напрями розвитку будівництва.

Запропоновані до захисту положення апробовано на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також опубліковано у фахових наукових виданнях України, що підтверджує їх обґрунтованість, новизну та наукову цінність.

5. Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження, можливі шляхи використання результатів

Наукова та практична цінність результатів дисертаційного дослідження Литовченко Є.П. полягає в поглибленні теоретичних засад, розробці методичних підходів та формуванні практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю.

До основних теоретичних здобутків дисертації можна віднести: удосконалення змісту поняття «організаційно-економічний механізм державного управління будівельною галуззю»; розроблення організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності; удосконалення науково-методичного підходу до аналізу факторів

внутрішнього та зовнішнього середовища формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галуззі; розвиток підходів до ідентифікації змістовних детермінант сталого розвитку на основі інструментарію просторово-еволюційного та бібліометричного аналізу.

Практична значущість одержаних результатів полягає у розробці прикладних моделей і рекомендацій для оцінювання та підвищення ефективності державного управління будівельною галуззю. Серед них: методичний підхід до оцінки розвитку будівельного сектору; науково-методичний підхід до аналізу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища формування організаційно-економічного механізму розвитку будівельної галуззі; дорожня карта інституційної трансформації та впровадження концепції сталого будівництва.

Результати дисертаційної роботи впроваджено у діяльність організацій, що підтверджує їх практичне значення, а саме: ТОВ «ХАРКІВЕНЕРГОКОМПЛЕКТ» (довідка № 89/25 від 21.12.2025 р.); Служби відновлення та розвитку інфраструктури у Харківській області (довідка № 3309 ВС/10 від 29.12.2025 р.); Мереф'янської міської ради Харківської області (довідка № 2565 від 29.12.2025 р.). Крім того, отримані результати використовуються у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, зокрема під час викладання дисципліни «Менеджмент публічних установ і організацій» (підготовка бакалаврів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Публічне управління») (довідка № 26/86-04-32/1 від 26.03.2026 року).

Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності підприємств різних галузей економіки, у розробленні програм відбудови на регіональному рівні, а також у навчальному процесі в рамках підготовки та підвищення кваліфікації менеджерів і фахівців з публічного управління та адміністрування.

6. Повнота викладення основних результатів в опублікованих працях.

Основні результати роботи доповідались та обговорювались на 8 науково-практичних конференціях. Вони відображені у 7 статтях, серед яких 1 стаття у фаховому виданні категорії А, що індексується наукометричною базою Scopus, 6 статтях у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також 1 стаття з збірника інших видань. Під час оприлюднення наукових результатів було дотримано вимоги Наказу МОН України від 23 вересня 2019 № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», а також «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 03 травня 2024 р. № 507).

З урахуванням зазначеного можна зробити висновок, що опубліковані праці повною мірою відображають основні положення, результати і наукову новизну дослідження.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

За своєю структурою, обсягом й оформленням дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація містить усі необхідні структурні елементи: анотацію, вступ, три розділи, висновки, списки використаних джерел до кожного розділу і додатки. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 267 сторінок, з яких 191 сторінку займає основний текст. Матеріал роботи викладено у науковому стилі, з дотриманням вимог до структури та логіки дослідження згідно з поставленими завданнями.

У вступі дисертант чітко окреслює актуальність теми, формулює мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, обґрунтовує наукову новизну, теоретичну та практичну значущість одержаних результатів, визначає методи дослідження та зв'язок роботи з науковими програмами і планами. Вступ логічно структурує проблемне поле дослідження та створює основу для подальшого розкриття змісту.

Перший розділ присвячений формуванню теоретичних основ державного управління будівельною галуззю. У цьому розділі досліджено науково-технічні аспекти державного управління будівельною галуззю, визначено вплив науково-технічного прогресу на розвиток будівельної сфери та визначено необхідність врахування інноваційних технологій, нових матеріалів та цифрових рішень при формуванні державної політики. Розкрито сутність механізмів державного управління та проведено аналіз існуючих концепцій та методів управління, зокрема системного підходу, інституційного аналізу та публічного управління, з метою визначення найбільш релевантних для дослідження. Ідентифіковано та класифіковано фактори, що впливають на формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю.

Другий розділ роботи присвячений комплексному аналізу поточного стану будівельної галузі України, виявленню її ключових проблем та визначенню напрямів державної підтримки її сталого розвитку. Визначено світові тенденції та регіональні особливості розвитку будівельної галузі. Здійснено інтегральне оцінювання рівня розвитку будівельної галузі в Україні та країнах світу. Досліджено розподіл повноважень між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами у сфері будівельного регулювання. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює діяльність будівельної галузі, включаючи закони, підзаконні акти, будівельні норми та правила.

У третьому розділі розроблено та обґрунтовано практичні рекомендації щодо удосконалення системи державного управління будівельною галуззю в Україні. Із використанням імітаційного моделювання формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельним комплексом розроблено сценарії розвитку будівельної галузі за умови впровадження запропонованих змін в організаційно-економічний механізм державного управління. Запропоновано дорожню карту впровадження концепції сталого будівництва в систему державного регулювання. Визначено організаційно-економічні важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації.

У загальних висновках підсумовано результати виконаної роботи, відображено досягнення поставленої мети та вирішення наукових завдань, визначено перспективи подальших досліджень у сфері державного управління розвитком будівельної галузі. Висновки мають логічно завершений характер, базуються на проведеному аналізі та одержаних емпіричних даних, а рекомендації мають прикладну спрямованість.

Оформлення дисертації відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», зі змінами та доповненнями, внесеними наказом МОН України від 31 травня 2019 № 759.

8. Відомості про дотримання академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушень академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відаючи належне результатам дисертаційного дослідження Литовченко Є.П., слід вказати на певні дискусійні положення:

1. У другому розділі дисертаційної роботи автором проведено аналіз публікаційної активності наукової спільноти у сфері забезпечення сталого розвитку будівельної галузі з використанням інструментарію бібліометричного аналізу (стор. 151-161). На наш погляд, доцільно було б більш ґрунтовно пояснити критерії відбору ключових слів для здійснення еволюційно-хронологічного аналізу зміни інтересів до проблем сталого розвитку будівельної галузі.

2. Структурна побудова роботи передбачає проведення аналітичного дослідження стану та державного регулювання будівельного сектору України в зіставленні з досвідом інших країн. Погоджуючись з таким підходом, зазначимо, що в роботі недостатньо приділено уваги зарубіжному досвіду державного регулювання сталого розвитку будівництва і можливості його застосування в Україні.

3. Акцентуючи увагу на низькому рівні інноваційності та капіталізації будівельної галузі України (стор. 150) у запропонованій автором дорожній карті впровадження сталого будівництва в систему державного регулювання України (рис. 3.1), не знайшов відображення такий елемент як державна підтримка інноваційно-технологічного розвитку будівництва.

4. Потребує додаткового пояснення представлена на рис. 3.2 дисертаційної роботи «Схематична модель організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційно-інвестиційної активності та цифровізації будівельної галузі». Зокрема, не в повній мірі зрозумілою є логіка взаємозв'язку елементів цієї моделі, а також яка державна стратегія розвитку мається на увазі.

5. У дисертаційній роботі сформовано три можливих сценарії розвитку будівельної галузі України: базовий (інерційний), сценарій помірної модернізації та цільовий сценарій активної модернізації (підрозділ 3.3), вбачається за необхідне пояснення позиції автора щодо відсутності серед основних заходів за ними заходів щодо інституціонального забезпечення будівельного сектору, адже певною мірою інституціональні бар'єри стримують його розвиток.

6. Практичне значення роботи значною мірою могло б бути посилене шляхом конкретизації пропозицій автора щодо застосування розроблених сценаріїв розвитку будівельної галузі України та дорожньої карти впровадження сталого будівництва в систему державного регулювання України як підґрунтя для формування державної промислової політики та інших стратегічних документів.

Усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження. У роботі на високому науковому рівні розглянуто механізми державного управління будівельною галуззю, обумовлені темою дослідження, і запропоновано актуальні пропозиції та практичні рішення.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Литовченко Євгенія Павловича на тему «Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», виконана на високому науковому рівні і є завершеною, оригінальною науково-дослідницькою працею, в якій викладені актуальні рішення щодо удосконалення організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю у сучасних умовах.

Основні положення наукової новизни дисертаційної роботи визначені коректно та змістовно, відповідно до градації («вперше», «удосконалено», «дістало подальшого розвитку»). У комплексі з представленими висновками та рекомендаціями вони дозволяють констатувати досягнення поставленої мети

та завдань дослідження. Матеріали дисертації викладені з дотриманням наукового стилю та логіки дослідження. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам, а викладені пропозиції не суперечать сучасним положенням теорії державного управління, а розвивають і поглиблюють їх.

Дисертація Литовченко Євгенія Павловича на тему «Формування організаційно-економічного механізму державного управління будівельною галуззю» за актуальністю та науково-теоретичним змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає діючим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 03 травня 2024 р. № 507).

У зв'язку з цим вважаю, що Литовченко Євгеній Павлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент

доктор економічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного центру індустріальних
проблем розвитку НАН України

Ірина ГУБАРЄВА

Підпис засвідчую

Учений секретар

Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку
НАН України

Надія БЄЛІКОВА